

Afghanistan- förr och nu

Ett personligt urval böcker kommenterade av
Bibliotekarierna för fred,
Malmö stadsbibliotek

Afghanistan, biståndet och talibanerna - utmaningar inför 2000-talet. Redaktörer: Anders Davidsson och Peter Hjukström. 1999

Svenska Afghanistankommittén anordnade 1999 en konferens för att belysa de problem som regeringar och biståndsorganisationer står inför, när de vill hjälpa det afghanska folket. Man hade bjudit in experter som var och en presenterade sin syn och sina erfarenheter från olika sektorer av livet i Afghanistan idag.

Anthony Hyman, biträdande redaktör på Central Asian Survey klargjorde vilken roll andra länder spelar för utvecklingen i Afghanistan. USA, Ryssland och Kina har minskat sitt stöd och därmed sitt inflytande. Pakistan, Iran och Saudi-Arabien bistår med pengar och vapen och viktigaste rollen spelar Pakistan, som stöder talibanerna.

Vilka är då talibanerna, som ses med sådan motvilja och skräck av Västerlandet? Den franske statsvetaren och islamexperten Oliver Roy berättade, att de kommer från stamsamhällen på landsbygden. De betraktar Kabul som ett syndens näste och dess innevånare som dekadenta. De är bokstavstroga och lever strikt efter Koranens ord. Utbildade i Koranskolor är de djupt förtrogna med islam men saknar kunskaper i ekonomi och administration. Michael Keating, tidigare rådgivare till FN:s humanitära bistånd, och Anders Fänge, Svenska Afghanistankommitténs programchef, menade att västerländska regeringar och biståndsorgan inte förstår hur det talibanska samhället fungerar. Någon stark centralmakt finns inte. Även om man slutit avtal med regeringen i Kabul sker inga förändringar och västerlänningarna drar sig frustrerade tillbaka. Däremot går det ofta bra att genomföra reformer på lokal nivå eftersom stamsamhället fortfarande lever och landsbygden är mindre övervakad än huvudstaden. De varnade för att biståndsorganen i sin besvikelse och okunskap lämnar Afghanistan åt sitt öde och att det då finns stor risk "att landet.. med alla sina drömmar och förhopp-

ningar om ett bättre liv kommer att sjunka så djupt ner att det inte reser sig mer."

Blodig gryning och andra noveller från Afghanistan. Övers från dari av Habib Farajzade och från tyskan av Stefan Lindgren. 1985.

För första gången har afghansk litteratur blivit översatt till svenska. En av översättarna, Stefan Lindgren, har i sitt företal gett en intressant historik över den afghanska litteraturen från 300 f. Kr. med persiska inskriptioner fram till våra dagars ofta vänsterinriktade författare. 1900-talets författare skriver på pashtu-språket, som blev officiellt erkänt på 1920-talet men ej konfirmerat förrän 1964. Den muntliga traditionen har varit och är omfattande och rik.

Novellerna handlar om frihet, förföljelse och förtryck i 1900-talets Afghanistan. Om hur de odugliga på en arbetsplats tar makten och inför nya regler i nazistisk stil. Om blodtörstiga härskare i staden Tyrannienborg, om omöjlig kärlek, om naturen och det vackra afghanska landskapet, gärna med inslag av mystik. Författarna är ofta motståndare mot regimen, somliga har dött i fångelse, andra har gått i exil eller försvunnit.

Hjelmgren, Nina Afghanistan. Inga problem! En berättelse om en ganska känd befälhavare. 1999.

Författaren är frilansjournalist, som arbetat för Sveriges radio och Sveriges television. Hennes bok bygger på ett par intervjuer från 1996 med gerillasoldaten, kommandanten -generalen

Muslem. De innefattar även resor med hans gerilla-grupp i Kabul och i bergen, otroligt vackra vyer men ödsligt och tomt och sönderbombat.

Detta är verkligen "inside information" om Afghanistans splittrade situation. Från det sovjetiska angreppet 1979 med 10 års bomb- och tanksanfall, mineringsinvasion etc fram till talibanernas erövring, som hon upplever hösten 1996. Det är ett sönderslaget land, icke uppbyggt, fattigt med analfabetism och etniska problem.

Så inleds den hårda muslimska regimen under talibanerna, utbildade i Pakistan. (Taliban betyder "koranens elev"). De är "de dummaste människorna i världen" säger generalen: fanatiska mullor som står för den "fånigaste mansrörelsen" när det gäller kvinnoförtrycket.

Ändå finns det ett hopp om frihet, demokrati och utveckling bland regimen motståndare. Tyvärr visar andra länder, USA inte minst, sitt intresse för den nya regimen för att få tillgång till bl a olja.

Khushhal Khan Khatak, Rosor, vin och en vän att älska. Tolkning och introduktion av Tomas Löfström. 1989.

Det berättas, att en gammal afghan en gång i början av 1800 - talet som svar på en fråga yttrade: "Vi kan godta konflikter... oreda... blod, men vi kommer aldrig att godta någon herre". I den andan har den afghanske poeten Khushhal (1613-1689) skrivit om krigare, strider, slagfält och svärd. Men han diktar även mycket om vackra flickor, vin och strängospel, näktergalssång och vårbloomor. Det är litet bellmanskt med lutor, flöjter och bågare. I Tomas Löfström introduktion påpekas att Khushhal var samtida med Wivallius, Stiernhielm och Lasse Lucidor. Diktaren var en "politisk" poet, en kampdiktare i de pashtunska stammarnas anda med något av "fornnordiska vikingadygder" eller "medeltidens riddarideal". Khushhal var i många år ledare för sin stam, kämpade i strid mot mogulhovet i Indien, där han också satt fängslad en lång tid.

En patriot och uppvigglare, en filosof och mystiker, en sensualist och vinpimplare, men måhända en poet som kan hjälpa oss att förstå afghanernas bakgrund och synsätt. Människan liknas vid en bubbla, en lekboll i vindens spel.

"Tiden ute: bubblan sprack lagas kan den aldrig mer".

Kumm, Björn Kalla kriget. 1999.

Detta är en välstrukturerad och lättläst bok om perioden från Jaltakonferensen 1945 till Berlinmurens fall 1989. Det är en överskådlig framställning av den nutidshistoria som ligger till grund för hur världen ser ut nu i början av det nya millenniet. Kumm beskriver i ett 30-tal kapitel historiska

skeenden i olika delar av världen under denna period. Boken har förutom ett persongalleri och en litteraturhistoria även en kronologi, där de historiska händelserna presenteras år för år.

Ett av kapitlen handlar om Afghanistan. Det börjar med vänsterrevolutionen 1978, då president Daoud avsattes och slutar, när Sovjetunionen lämnar Afghanistan 1988. Vänstern var emot prästerskapet och ville befria bönderna och kvinnorna och införa obligatorisk grundskola för flickor och pojkar, men mötte motstånd redan från början, dvs. före Sovjetunionens invasion av Afghanistan. Kumm ser i Sovjets invasion inte enbart expansionslusta. Han ser ett defensivt motiv också. Man fruktade att den stridbara islamska fundamentalismen skulle sprida sig in över Sovjets gränser och man fruktade USA som haft en stor militärbas i pakistanska Peshawar nära gränsen till Afghanistan. Längre var den officiella sovjetiska hållningen att man ombetts ges sina socialistiska bröder hjälp. Kumm visar hur invasionen av Afghanistan skärpte motsättningarna mellan USA och Sovjet i det kalla kriget.

Lindgren, Stefan, I vargens gap. 1986.

Uhrbom, Odd, & Lindgren, Stefan, Pansjir. Fem tigrars dal. 1984.

Lindgren, Stefan, Månsken, kom! Tredje resan i krigets Afghanistan. 1989.

Journalisten Stefan Lindgren besökte Afghanistan tre gånger under 1980-talet. Första gången bodde Lindgren tillsammans med fotografen Uhrbom i Pansjirdalen i nordöstra delen av landet, bakom de sovjetiska linjerna. De levde tillsammans med gerillan. Boken "Pansjir. Fem tigrars dal" är till femtio procent en bildokumentation av soldaternas liv.

Andra gången uppehöll sig Lindgren huvudsakligen i Herat, nära den iranska gränsen och tredje gången reste Lindgren och Uhrbom från Pakistan på slingrande vägar genom södra och östra delen av landet upp mot Herat. De färdades på natten, vägleda av soldater i gerillaarmén.

I den första boken (Pansjir. Fem tigrars dal) ger Lindgren en del fakta om inbördeskriget, om de olika religionerna i Afghanistan och om den motvilja landets befolkning kände mot den "modernisering" i västerländsk stil, som president Tarâki försökte införa i slutet av 1970-talet. Även den andra boken (I vargens gap) berör detta i vissa kapitel. Den innehåller också en redogörelse för Afghanistans blodiga historia. Men de båda senare böckerna är huvudsakligen reportage från den svåra vardag som gerillan lever i.

Lindgren solidariserar sig helt med gerillans kamp och döljer inte sin antipati mot Sovjet och landets regering. I den tredje boken förs en diskussion om Afghanistans villkor om både Sovjet och USA skulle dra tillbaka sitt stöd. En eventuell konflikt mellan

paschtuner och tadjiker, de båda största etniska grupperna, anses osannolik av Lindgrens talesman. Orsaken till inbördeskriget är hotet om sekularisering. Religionen har ett starkt grepp om Afghanistans befolkning. Ordet "taliban" nämns inte i böckerna. Men grunden till taliban-framgången finns utan tvekan beskriven.

Lindqvist, Sven. Elefantens fot. Resa i Balchustan och Afghanistan. 1985.

1984 företar Sven Lindqvist en resa i Afghanistan för att bilda sig en uppfattning om tillståndet i landet. Han finner det kaotiskt. 1973 störtades den dåvarande kungen och Mohammed Daoud tog makten och utropade den Islamiska republiken Afghanistan. Daoud satt kvar till april 1978, då kommunisterna tog makten genom en militärkupp och utropade Afghanistan som en demokratisk republik. I december 1979 invaderade Sovjet landet. Den afghanska motståndsrörelsen växte fram efter gammal tradition att själv bestämma i sitt land. Man bekämpade såväl regeringssoldater som ryssar.

Två oförenliga kommunistpartier med ryssarna bakom sig utgjorde 1984 regeringssidan. Lindqvist söker och får företräde hos olika myndighetspersoner. Han intervjuar bl.a. planeringsministern, jordbruksministern, chefen för den ekonomiska sektionen i afghanska LO och får ofta motsägelsefulla upplysningar. Enligt Lindqvist finns det minst sex olika motståndsrörelser. Han intervjuar deras ledare och finner att var och en har sitt mycket oklara politiska mål. Det enda de har gemensamt är att befria landet från den sovjetiska ockupationsmakten.

Boken avsluta med en analys av Lindqvists egen inställning till socialismen.

Mohn, Paul. Resa till Afghanistan. 1997.

Svenska Afghanistankommittén har utgivit detta omtryck av en bok som kom ut redan 1930. Resan företogs 1928. Paul Mohn var anställd i den svenska utrikestjänsten med internationella uppdrag av skiftande karaktär. Han hade också ett stort allmänt intresse för främmande länder.

Boken är i många delar en mycket detaljerad reseskildring.

Mohn reser på hästryggen och övernattar i karavanserajer. Han beskriver utförligt landets befolkning. Huvudstaden Kabul får ett eget kapitel. Här blir han bjuden till emiren Amanullahs palats. Amanullah beskrives som en framsynt härskare, som ville modernisera sitt land. Han påbörjade ett stort nydaningsarbete. Bland mycket annat arbetade han för att skapa en nationalkänsla i landet, införde en ny konstitution, byggde skolor, lättade på reglerna för

klädedräkten, månggifvet förbjöds. Det blev opposition, framför allt från "mollahs". Folket var inte heller moget för förändringar. Amanullah ville "modernisera ett land, som inte ville bli moderniserat". Han tvangs att abdikera.

Myrdal, Jan. Kulturers korsväg: en bok om Afghanistan. Med illustrationer av Gun Kessle. 1960.

(Senare utgiven under titeln: Resa i Afghanistan.) 1958 genomkorsar paret Myrdal- Kessle i bil Afghanistan.

De kör flera tusen mil och stannar i landet i åtta månader.

De bor ett litet hus i Kabul. De skildrar reseäventyret som både intellektuellt och emotionellt. Det är en förälskad skildring av ett land som de då ser som ett "fattigt land med framtidshopp". Det är ett hopp som grusats ordentligt under talibanernas maktutövning.

Nilsson, Aurora. Flykten från Harem. Lz Nilsson, Aurora. 1998. Orig uppl. 1928 (av Rorna Askim Khan)

Svenskan Aurora Nilsson reste 1925 till Berlin för att studera musik. Där mötte hon en afghansk teknologistudent, son till en minister. De gifte sig och när han kallades hem till Kabul följde hon med viss tvekan med.

Vad hon då inte visste var att hon skulle placeras i harem och inte tillåtas gå ut.

Så småningom kom hon dock i kontakt med den afghanska drottningen och slutligen det tyska konsulatet med vars hjälp hon lyckades få skilsmässa och resa hem.

Boken ger en europeisk emanciperad kvinnas syn på kvinnors liv i Afghanistan på 1920-talet.

Ett förord av Anders Forsberg ger intressant information om den afghanska historien under denna tid.

Tomas Löfström har i sin roman Gryningsflickan från 1986 hämtat stoff från Aurora Nilssons berättelse.

Rashid, Ahmed. Talibanerna: islam, oljan och det nya maktspelet i Centralasien. 2000.

Ahmed Rashid har bevakat Afghanistan sedan 1979. Han har intervjuat ledarna för olika islamska grupper och är ytterst insatt i landets historia. Afghanistan har utgjort Asiens korsväg och är rikt på fornlämningar.

Efter den kommunistiska regeringens fall 1992 har USA dragit in mycket av sitt bistånd. Landet är

sönderslitet av olika krigsherrar som säger sig vara kallade av Gud. Ett allas krig mot alla. Talibanerna, en av de islamiska grupperna, är ofta unga hemlösa, obildade pojkar från pakistanska flyktingläger, där de gått i dåliga koranskolor. De är ökända för sin kvinnofiendlighet. De sitter fast mellan ett stam-samhälle, som de försöker sätta sig över och behovet av en statlig organisation, som de vägrar att upprätta. Befrielse rörelsen vet inte vart den är på väg.

Matproduktionen är ersatt av opiumodling, som ger mer pengar, vilket ger ledarna medel att fortsätta kriget. Konflikten har vida förgreningar till ett spel om gas- och oljeledningar. Författaren har genom sin förtrogenhet med denna av världen övergivna konflikt lyckats genomlysa ett komplicerat sammanhang och skrivit en mycket angelägen bok.

Talja, Kristina Varje dag räknas. Afghanistan-krigets barn. 1992.

Under andra hälften av 1980-talet och i början av 1990-talet gjorde Kristina Talja fyra resor till Pakistan och de läger för afghanska flyktingar som upprättats under det blodiga och grymma kriget i Afghanistan. Hon hade viss anknytning till och samarbetade med Svenska Afghanistankommittén men arbetade i stort sett på egen hand och oberoende av någon organisation.

Författaren besökte flyktingläger, sjukhus, en protesverkstad, skolor och barnhem och genomförde ett stort antal intervjuer. Hon fick god samtalskontakt med de intervjuade. De flesta flyktingarna levde i fysisk och psykisk misär efter fasansfulla upplevelser i hemlandet.

Det är berättelser om byar bombade till ruiner eller helt utplånade, brända sädesfält, förstörda bevattningskanaler, dödad boskap. Om svåra ryggmärghsskador, bortsprängda ben och händer, ögon som inte ser.

Boken är rikt illustrerad med foton, tagna av Talja. Bilder som etsar sig fast.

Internetresurs:

**Afghanistan Online <http://www.afghan-web.com>
En oerhört innehållsrik webbplats med bl a hela
Afghanistans historia från äldsta tid till idag.**

Listan är sammanställd av Bibliotekarier för fred, Malmö Stadsbibliotek hösten 2001 och utgår från bibliotekets samlingar.

Sedan listan utkommit har Malmö stadsbibliotek inköpt följande titlar:

Bergen, Peter L., Holy war, Inc: inside the secret world of Osama bin Laden. 2001

Författaren, den tidigare CNN-reportern **Peter Bergen**, har uppenbarligen i flera år studerat Bin Ladin och hans nätverk, al-Qa'idah, och kan i sin bok blanda målande beskrivningar av möten med Bin Ladin och många av hans medarbetare runt om i världen med data insamlade från rättegångar, förhör och intervjuer med journalister, underrättelsefolk, politiker o.s.v. Boken är välgörande fri från spekulationer och mytbildningar om denne mysteriösa hämnare

Borovik, Artem, The hidden war: a Russian journalist's account of the Soviet war in Afghanistan. 2001.

A record of the author's experiences, living and travelling with the Russian soldiers, going into combat with them and sharing the terror, helplessness and despair of waging war in a foreign land against an unseen enemy for unclear purposes. The book also explains the background to the conflict.

Gardell, Carl Johan, Afghanistan och talibanerna. 2001

Mycket kunnigt och engagerat ger historikern Carl Johan Gardell den politiskt intresserade insyn i hur den talibanska regimen kunnat nå dit den befinner sig idag. Afghanistan påverkades påtagligt av kalla krigets slut och Sovjetunionens sammanbrott

Gohari M.J, The Taliban: ascent to power. 2001

The author analyzes the rise of the Taliban and their effect on Afghan society, takes into account their impact on Afghanistan's neighbours, their troubled relationship with the UN, and throws light on their doctrine. The book includes a chapter on the life and views of Bin Laden.

Jaquard, Roland, Usama bin Ladin: det hemliga nätverket. 2001

Författaren, som är terroristexpert inom FN:s säkerhetsråd, har skrivit ett dussintal böcker om terrorism och kartlagt Bin Ladins centrala position i det islamiska terroristnätverket al-Qa'ida som finns i femtioåttio länder

Presentationer ovan citerad ur Bibliotekstjänsts databas Litt-info